

До спеціалізованої вченої ради ДФ 36.053.001
Дрогобицького державного педагогічного університету імені
Івана Франка 82100, м. Дрогобич, вул. І.Франка, 24

Відгук

офіційного опонента - завідувача кафедри іноземних мов Тернопільського
національного медичного університету ім.І.Я. Горбачевського, доктора
педагогічних наук, професора **Федчишин Надії Орестівни**

на дисертаційне дослідження **Соломчак Христини Орестівни** на тему
**«Формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього
оздоровчого табору»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта та спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

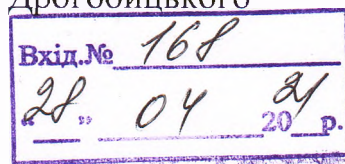
Актуальність теми дисертації.

Найважливішим чинником становлення держави залишається увага суспільства до проблем молодого покоління, турбота про здоров'я майбутнього громадянина. У контексті даного питання шкільна освіта має завдання не лише навчання, виховання, але й збереження здоров'я дитини і на відповідній основі побудови міцного фундаменту для формування особистості. У цьому процесі учасниками є, в першу чергу, сім'я, шкільні заклади, а відтак і позашкільні освітні установи, в тому числі літні оздоровчі табори, які різнобічно сприяють формуванню у підлітків інтересу до занять туризмом.

З огляду на це, проблема наукового пошуку, до якої звернулась Х.О. Соломчак, є актуальною. Її важливість зумовлена, передусім, необхідністю вивчення, збереження та використання досвіду формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору, що є потрібним і доцільним у період фундаментальних змін та реформ в освітній галузі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема дисертаційного дослідження відповідає науковому напрямку кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів» (номер державної реєстрації 0108U007644). Тема дослідження затверджена вченою радою Дрогобицького

державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 17 від 19 жовтня 2017 року).

Наукова новизна одержаних результатів

Дисертанткою, за допомогою вдало підібраних методів дослідження, проаналізовано та структуровано джерельну базу дисертаційної роботи, визначено позитивні тенденції ефективності процесу формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору, схарактеризовано шляхи, засоби, завдання і критерії сформованості інтересу до занять туризмом, сконструйовано ретроспективний досвід формування інтересу підлітків до занять туризмом у педагогічних умовах літнього оздоровчого табору з метою його імплементації в сучасний освітній процес України, а також запропоновано вдосконалену методику застосування засобів туризму в освітньому процесі та поза ним.

Результати наукового пошуку знайшли відображення у підготовленій дисертанткою програмі спецкурсу «Туризм – це більше, ніж мандрівки» для підготовки та перепідготовки вчителів, інструкторів фізичного виховання в літніх оздоровчих таборах у роботі з підлітками, представлену у додатках.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Заслужовують на схвалення чіткість наукознавчих складових апарату дослідження Х.О. Соломчак, а саме мета, об'єкт, предмет – сформульовані грамотно і представлені узгоджено та коректно. На наш погляд, поза сумнівом є й умотивований вибір Х.О. Соломчак логіки викладу змісту та основних результатів дослідження. Оцінюючи дисертаційну роботу за параметром «практичне значення одержаних результатів», відзначаємо її цілковиту очевидність, бо полягає вона у фундаментальному і багатоцільовому навчально-методичному доробку здобувачки.

Дисертаційна робота виконана на належному теоретичному і методологічному рівні, вирізняється своєю змістовністю, оригінальністю, неординарністю та інформаційною насиченістю.

Простежимо відповідність поставлених завдань їх виконанню.

Вирішуючи перше завдання, дисертантка узагальнила результати теоретичних та емпіричних досліджень базових понять: підлітки, інтерес до

занять туризмом, літні оздоровчі табори, система сучасної шкільної освіти у психологічному та педагогічному вимірах. До літнього оздоровчого табору віднесено тимчасово діючий спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має певне місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів (стр.45).

Заняття туризмом у підлітків, які носять ігровий характер, розглядається у поєднанні з діяльністю за інтересом, тобто у спільній творчій ігровій діяльності з відповідною тактикою та педагогічними технологіями співробітництва дітей і дорослих, спрямованих на виховання і саморозвиток. Дисертанткою, на основі аналізу педагогічної літератури, співзвучно визначено основні ідеї педагогіки канікул (непрямий виховний вплив; індивідуальний підхід у вихованні – відповідно до віку, режиму, програми життя). Встановлено, що освітня робота в літніх оздоровчих таборах пов'язана із досягненням загальної мети проведення канікул – створення умов для відпочинку і відновлення фізичної та пізнавальної активності, тобто спілкування, спортивно-оздоровча діяльність, розважальна діяльність, інтелектуально-пізнавальна, аматорська, декоративно-прикладного характеру, суспільно-активна діяльність, художня, технічна, природничо-наукова творчість (стр.34-36).

Розв'язуючи друге завдання щодо методологічних засад формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору, дисертантка здійснила теоретико-методологічну рефлексію науково-літературних джерел науковців, що містять основні аспекти та особливості сутності, змісту і завдань формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору. Докладно представлено процес дозвілля школярів, формування у них інтересу до занять фізичною культурою, спортом, що було визначено основоположним у навчально-виховній формі відпочинку та оздоровлення у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського (70-х роки XX ст.), яка заснована на міждисциплінарних підходах педагогіки, психології, філософії, медицини й методологічних засадах особистісно орієнтованого навчання, виховання та розвитку (стр.49-52.).

Грунтовно проаналізовано нормативно правові документи щодо роботи ЛОТ, позаяк і саму організацію освітнього процесу і проведення відпочинкової, фізкультурно-оздоровчої роботи з підлітками в умовах вітчизняних літніх таборів та в окремих західно-європейських країнах (Польща, Німеччина), у яких розроблена і прийнята різновекторна концепція «Health Related Physical Fitness» (HRPF), основана на взаємозв'язку рівня і спрямованості фізичної активності людини (стр.38-40).

Для вирішення третього завдання, а саме, розкриття прикладних аспектів щодо алгоритму формування у підлітків інтересу до занять туризмом та розкриття освітньої моделі формування цього різностороннього інтересу в педагогічних умовах літнього оздоровчого табору, Х.О. Соломчак пропонує аналіз широкого спектру соціально-педагогічних умов особистісно орієнтованого виховання підлітків у процесі позакласної роботи з акцентом на особистісно орієнтовані технології виховання, що спрямовані на аналіз, планування, забезпечення, оцінювання та керування розв'язанням проблемного кола питань саморозвитку особистості (стр.82-83). Практичну реалізацію цього процесу забезпечить комплексна, інтегративна модель, що охоплює ідеї, засоби і способи організації особистісної взаємодії вихователя і вихованця (утвердження позиції підлітка як рівноправного учасника виховного процесу (зокрема в умовах ЛОТ); забезпечення повноцінної життєтворчості особистості; культивування діалогічної форми взаємодії педагога з вихованцем; формування у підлітка активної життєвої позиції; створення ситуації успіху, позитивних емоцій переживань підлітка). Дисертантка дійшла висновку, що заняття туризмом в умовах ЛОТ створює певний алгоритм мотивації підлітків, що займає особливе місце у психолого-педагогічному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої діяльності, що в свою чергу, сприяє самореалізації та самоідентифікації особистості (стр.77-78),

Для встановлення дидактичного забезпечення процесу формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору (завдання 4), дисертантка віднесла застосування ефективних методів і прийомів виховання інтересу в підлітків до занять туризмом в цих умовах, а саме сприяння усвідомленому засвоєнню знань, умінь, навичок з питань анатомії і фізіології людини, особливостей збереження її здоров'я; створення належних умов для

виникнення інтересу і задоволення потреб в заняттях туризмом; сприяння всебічному і гармонійному саморозвитку і самовихованню засобами фізичної культури (стр.120-121),

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел.

У першому розділі здобувачка здійснює прискіпливе вивчення доробку вітчизняних і зарубіжних науковців і на цьому тлі здійснює цілісний аналіз формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору, акцентуючи увагу на сукупності спільних характеристик позашкільної ланки радянської України та незалежної України з урахуванням історико-культурного контексту та діаметрально відмінних соціо-культурних умов (стр.31-33). Дослідниця акцентує увагу на роботі таборів, які окрім оздоровлення та відпочинку підопічних, спрямовані забезпечити освітній, спортивний та культурний розвиток, отримання життєво важливих компетенцій у безпечному виховному середовищі. Х.О. Соломчак визначає педагогічні умови ЛОТ як оптимальні для психосоціального розвитку підлітків (стр.96-98).

Дослідниця у другому і третьому підрозділах першого розділу із належною науковою аргументацією доводить важливість набутого досвіду і традицій формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору з опорою на спортивний туризм та зі спрямуванням на розвиток підлітків до занять фізичною культурою із врахуванням індивідуальних можливостей і переваг підлітків у виборі виду фізкультурно-оздоровчої діяльності та необхідність формування у підлітків усвідомленої потреби у фізичній культурі, здоровому способі життя і збереженні власного здоров'я. Діяльність в літніх оздоровчих таборах формує інтереси, виявляє потреби: фізкультурно-оздоровчі, культурно-пізнавальні, художньо-естетичні, трудові тощо.

Дисертантка науково виважено розкриває сутність та специфіку процесу формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору, як комплексного явища й доводить, що це є частиною розумового, морального, трудового й фізичного виховання. Компоненти (сприйняття, відчуття, оцінка, ідеал, смак, творчий потенціал) визначають

розумову, моральну, емоційну й духовну діяльність підлітка й формують його світогляд, переконання, поведінку, сприяють розвитку його творчих сил та здібностей (стр.77-79).

Окремого інтересу заслуговує погляд дисертантки на готовність підлітка до занять туризмом, розвитку інтересу до змагань і роботи в команді, реалізації на заняттях набутих знань, умінь і навичок, валеологічних компетентностей, адже формування інтересу у підлітків до занять туризмом є складовою процесу фізично-оздоровчого виховання в умовах літніх таборів (матеріально-технічна база ЛОТ; педагогічні умови ЛОТ; комунікативно-інформаційний мікроклімат ЛОТ; особистісні характеристики, знання, вміння, ідеали, звички, потреби, цінності) (стр.98-99).

Авторка визначає низку вимог, які є передумовою для діяльності табору: екологічні, матеріально-технічні, соціально-побутові, санітарно-гігієнічні, кадрові та інші, що забезпечують оздоровлення та відпочинок дітей. Відтак у розділі проаналізовано документи нормативно-правового, освітнього, санітарно-епідеміологічного, протипожежного, будівельно-технічного забезпечення щодо території, будівель, допоміжних споруд, обладнання, харчування, освітньо-виховного процесу, що може забезпечити сприятливі педагогічні умови у літньому оздоровчому таборі (стр.82-86).

У другому розділі дисертації Х.О. Соломчак детально характеризує дидактичне забезпечення процесу формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору й аргументує, що проблема дидактичного забезпечення занять підлітків туризмом виходить за межі суто педагогічного розгляду, є міжгалузевою й потребує врахування розробок фахівців фізичного виховання, медиків, психологів, соціальних працівників, представників державних установ та громадськості.

У розділі встановлено, що в педагогічних умовах літнього табору відсутні більшість негативних чинників, які створюють антимотивацію до занять фізичними вправами, оскільки відсутні перевантаження навчальним матеріалом, достатньо вільного часу, збалансований режим дня в атмосфері партнерства, поєднання приємного і корисного, раціональне проведення відпочинку тощо (додаток Д).

У структурі чинників, які характеризують інтерес у підлітків до занять туризмом домінує створена тренером/інструктором/вихователем ситуація психологічного комфорту, відпочинку, гри, що сприяє досягненню мети роботи закладу – розвиток, оздоровлення та відпочинок. Заняття туризмом в літніх таборах відкривають не лише можливості пізнання краю, природних ресурсів, особливостей флори та фауни, історії, але й покращення рівня фізичної підготовленості у поєднанні знань, туристичної діяльності та отримання естетично-емоційного задоволення.

Важливим результатом аналітичної роботи дисертантки є вивчення проблеми дидактичного забезпечення процесу формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору, що визначає необхідність корекції організованої фізкультурно-оздоровчої діяльності, формування пізнавально-емоційної активності, здобуття необхідних компетентностей та досвіду їх застосування в реальних життєвих ситуаціях.

На окрему увагу заслуговує проведене Х.О. Соломчак пілотажне дослідження серед підлітків до і під час відпочинку в літньому таборі, учасниками якого стали 100 осіб (підлітки та працівники) літнього табору на Прикарпатті (стр.108-110). Результати цього дослідження виявили недостатність пізнавальної, виховної, туристичної, фізкультурно-оздоровчої діяльності через неналежну готовність вчителів фізичної культури до організації та проведення туристичної діяльності в умовах школи, а, відтак і низький рівень популяризації та методичної підтримки такої роботи в процесі професійної підготовки та перепідготовки вчителів-предметників, зокрема фізичної культури.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях.

Основні положення дисертації знайшли відображення у публікаціях Х.О. Соломчак (їх 12). В анотації адекватно відображено зміст дисертації.

Загалом дисертаційна робота є змістовно і логічно завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке має очевидну наукову новизну,

теоретичне та практичне значення. Надійність та вірогідність отриманих результатів забезпечена методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, сукупністю методик, адекватним меті та завданням дослідження, репрезентативністю вибірки, апробацією отриманих результатів.

Дискусійні положення та зауваження

Водночас позитивно оцінюючи наукове та практичне значення дисертації, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження, побажання та пропозиції.

1. На нашу думку, так як у роботі виокремлено доцільність з'ясування психолого-педагогічних аспектів виховного процесу, обґрунтування методологічних засад, пошук алгоритмів виникнення у підлітків інтересу до занять туризмом, визначення форм і методів формування інтересу до занять туризмом на засадах особистісно орієнтованого підходу, доцільно більше уваги звернути саме на новизну в методології, а також на систему головних понять, які і надалі залишаються здебільшого дискусійними.

2. Щодо поняття «педагогіка канікул» доцільно виокремити основні відмінності від принципів, форм, методів властивих для педагогіки як основної теоретичної і практичної науки.

3. Дисертанткою встановлено, що застосування природних засобів (вода, повітря, сонце) і гігієнічних, штучно створених (організація та проведення туристичних походів, фізичні вправи, пісня, змагання, виступ тощо) у педагогічних умовах літнього оздоровчого табору формує у підлітків стійкий інтерес до занять туризмом у синкретизмі знання, діяльності та задоволення, виконує при цьому соціально-виховну, пізнавальну, розвивальну роль. На нашу думку, робота має багато інших, більш новаторських ідей, які перевершують тезис, доведений в минулі роки.

4. Більше уваги потрібно звернути на структуру дисертації. Зокрема параграф 1.1. «Методологічні засади та закономірності формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору» значно перевищує за об'ємом інший. Тим більше, що зміст таблиці 1.1 в першому параграфі не повністю відповідає його назві, визначення поняття здоров'я як «стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад» належить експертам ВООЗ. Порівняльні таблиці інших авторів доцільно розмістити у додатках.

5. Специфіка теми передбачає значно більшу увагу до експериментальних і контрольних груп. Пілотажне дослідження виконує допоміжну роль.

Висловлені зауваження, побажання, дискусійні моменти не применшують високої оцінки наукового рівня дисертації, яка є вагомим внеском у розробку проблеми позашкільного виховання.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Соломчак Христини Орестівни «Формування у підлітків інтересу до занять туризмом в умовах літнього оздоровчого табору», є завершеним, самостійним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки й практики. Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її авторка Соломчак Христина Орестівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов
Тернопільського національного медичного
університету ім. І.Я. Горбачевського

Федчишин Н.О.

Особистий підпис

Заступник ректора з ка
Тернопільського на
медичного універ

